

mentu, case, au capitalu, venitu au castigu, 100 fl.

in a 3. Clasa toti aceia cari sciindu scrié si ceti potu aretá dare drépta de 10 fl.

Din cele dóue categorii d'antain deosebitu din fie care se se aléga $\frac{1}{3}$, parte a comitetului, asiá catu se nu fia permis a se suplini un'a prin alt'a, éra a $\frac{1}{3}$, parte stá in liber'a voia a alegatorilor se aléga din a 3. categoria, séu déca li va placé din prim'a si a dou'a, in catu aceia nu ar fi alesi degiá in cele $\frac{2}{3}$ parti. — Relativu la modalitatea alegerii opinéza comisiunea cã ace'a se se intemple dupa modulu alegerii de deputati, prin consieri de catra un'a comisiune emitenda spre acelu scopu din sinulu comitetului reprezentativu, si in fie care cercu de solgabireu (jude cercuale).

Relativu la numerulu membriloru propune comisiunea dupa 500. locuitori se se aléga doi membri.

Din acestu proieptu a comisiunei la prim'a vedere se póte precepe tendint'a fratiloru magiari de a egemonisá cu minoritatea loru pre majoritatea romana, se póte precepe cã ei nu sunt ómenii progresului ci a regresului si a reactiunei; in principiu, din gura recunoscu principulu democraticu si suveranitatea poporului, precum ast'a se vede in premisele operatulu comisiunei, éra in factu sunt ómenii caste-lor, ei vreu ca dupa ce spiritulu timpului si fori'a imprejurarilor ii impedece a mai tiené pre nationalitati in sclavia prin feudalismu, a-cum se le tiená prin egemonia nationale, — precependu dara membrii romani prè bine a-cesce tendintie meschine a fratiloru magiari, n'au intardiá a propune prin confratele loru de sange, si principiu Florianu Marcus unu contra-proieptu anume:

a) alegatori potu fi toti acei cetateni ai tierii fora diferentia de nascere si religiune, cari in care-va comuna sunt inserisi ca contribuenti regulati si independintii, traiescu din ocupatiune (profesiune) onesta,

b) eligibili sunt toti aceia cari potu fi alegatori;

c) alegerea se se intemple in fie care comuna prin intevenirea autoritatiloru respective;

d) in comunele cu poporatiune mista, se aléga fie care nationalitate deosebitu, amesuratu numerulu sufieloru, asiá catu dupa 300 sufiete se se aléga cate unu representante séu membru in comitetulu reprezentativu.

In ante de a descrié cursulu desbateriloru, am se insemnu cã la sesiunea ast'a strordinaria, din 240 membrii, ce are acestu comitetu, abiá au fostu de fatia $\frac{1}{3}$, parte, atatu din membrii romani, catu si magiari, cu acea diferentia, cã dintre magiari erau reprezentate tóte clasele, aristocrati'a, intielegint'a (care abuséza cu numele de democrata) si clas'a plugariloru, éra dintre Romani erau de facia numai 2—3 preuti si intielegint'a civile.

Dupa cetirea punteloru primarie a proieptulu din cestiune, desbaterile se incepura prin propunerea contra proieptulu membriloru romani. Cunoscutul popa rom. cat. vestitu de vorbace, spriginulu aristocratiéi, adoratoriu a dualismulu magiaro-nemtescu, a fostu primulu *) care, aperandu proieptulu comisiunei, a atacatu contra-proieptulu Romaniloru, intre alte argumente, din cari se vedea cã bietulu popa nu prè cunósce neci proieptulu neci contra-proieptulu, se audiá suspitiunare de demagogia si agitatiune, alu 2 si 3 atacatoriu a contra-proieptulu au fostu éra doi clienti ai aristocratiéi magiare din acestu comitatu, argumentele loru principali erau cã se cuvine celoru ce pórtá mai grele sarcine si dau mai multa dare, mai mari drepturi politice si mai mare influentia in lucrurile publice de catu celor'a lalti (Acestu argumentu lupta pentru romani cãci ei dau in precumpenie cea mai grea contributiune: contributiunea de sange, carea este cea mai scumpa, precum diceau chiar delegatii unguresci. Red.) si cumca neadmiterea celor'a ce nu sciú carte, va servi de stimulu spre a inventiá, mai diceau si ace'a cã ei nu voescu a depinde de la grat'a poporului; in principiu toti vorbitorii magiari recunoseau apriatu cã contra-proieptulu Romaniloru e prè frumosu, u-

*) Se-i spunemu numele: Kolozi Antal, tata-so a fostu protopopu romanescu bunu romanu si omu de tréba, ni se pare in Sacarambu, dar copilulu éca-lu. Parintii cari óbsérva asemene slabitiune de renegare in copii, ar face mai bine se-i dee la bái de catu se-i tiená la scóla, cã inventati mai multu ni potu strica de catu neinventati. In adevéru ar fi mare dorere pentru parinte a face asiá, dar cere interesulu nationei. Red.

manu, inse in tier'a nóstra nepracticabile facendu asemenarea cã acést'a tocmá asiá ar fi candu unu poporu selbaticu ar alege un'a dintre cele mai frumóse constitutiuni a lumii, si ace'a o ar adoptá pentru sine; provocau mai multi vorbitori si la constitutiunea Angliei, la aceste argumentari lipsite de ori-ce base ratiionale, indaru replicau membrii romani, cã fratii magiari in tier'a intréga se léga mortisú de legile din 48, „recunosc principulu democraticu adoptatu in legelatiunea unguresca din 48“ — acestu principiu recunoscutu de toti, primindu-lu de base si comisiunea in proieptulu cestiunatu nu potu precepe de ce in realizarea lui, fratii magiari vinu in contradicere cu sine insisi, substituandu-lu prin unu altu principiu chiaru contrariu celui democraticu, prin principulu sistemulu de caste (rendiképviselet.) Déca fratii magiari se plangu amaru pentru cã li se iéu prin imprejurari neaternatónie de la ei multe legi aperate cu sangele ungurescu, de ce vreu ei se se lipsésca si de acele salutarie, a caror'a sustinere li sta in putere? Legislatiunea din 1848 si-va fi avutu motivele sale pentru ce nu a lasatu se incurga totu poporulu la alegerea de deputati la dieta, nu potu pricepe astadi inse Romanii, de ce se se restringa dreptulu aces'ta la alegerea de membri in comitetu? Legislatiunea din 1848 a recunoscutu egalitatea de dreptu a tuturoru persóneloru, acést'a egalitate se pórtá si astadi prin gura in tóta Europa, necáiri inse ca in tier'a nóstra; ea se si praptiséza in tóte statele Europei numai in tier'a nóstra se nu devina cuventulu trupu? déca bietulu poporu carele pórtá tóte sarcinele tierii, care si-vérsa sangele pre campulu bataliei, pentru esistint'a, fericirea si onórea tierii, nu va avé neci ata'a dreptu catu se dica si elu, cu unu votu cã ist'a séu cel'a e mai demnu se priveghieze a supr'a intereseloru nóstre, nu potu precepe membrii romani cã in ce sta egalitatea de dreptu, si cari sunt acele drepturi politice a caror'a gustare este iertata si poporului?

Déca s'ar adoptá parerea comisiunei referitória la capacitatea materiala si intieptuala la constituirea comitetelor representative, ar fi a denegá dreptulu personalitatei innascutu fie carui omu, ar fi a subordiná persón'a lucrului, ar fi a creá legi pentru lucruri (res) si nu pentru persóne (plus valeret res quam persónae) casí candu persónele ar fi create pentru lucruri si nu acestea pentru persóne; teori'a opinata de comisiune nu ar conduce la indemnarea poporului spre investiatu si cultivarea lui, ci la degradarea demnitátei ómenesce, ar conduce acolo, ca poporulu si ómenimele intréga, mai multu se pretiúesca vitele, de catu fin-tiele ómenesce, de catu schintéi'a divina, propria numai omulu, ca fintia rationale; ar conduce nu la stimulare (indemnare) — precum dicu aperatorii proieptulu — ci la apatia; temerea fratiloru magiari cã nu cumva la guvernare se devina in preponderantia unu elementu care nu-si precepe misiunea si nu e capace a luá responsabilitatea pre sine pentru cele ce ar detiermurá in numele comitetulu, e fora fundamentu, pentru cã nu se póte intipuf unu poporu asiá de ignorante si nepasatoriu de interesele sale proprie si publice ale tierii, care se aléga si se tramita spre reprezentarea sa ignoranti si de aceia cari sunt necapaci a fi custodii intereseloru celoru mai scumpe? De ce se fia periclitatu interesulu publicu prin alegerea si celoru nepreopatori de carte, acum candu ante de 48 guverná comitetulu un'a casta, a careia membri abié $\frac{1}{4}$ parte sciá carte si neci a $\frac{1}{10}$ parte nu precepea la lucrurile publice, si totusi nu a fostu neci unu periculu pentru municipiu si tier'a; mai lesne vine periculu de la reutaciosii semidooti, de catu de la poporulu inocentu si voitóriu de bine a patriei.

Déca astadi fratiloru magiari li se pare cã intre poporu se afla prè putini cari ar fi demni se siéda la mész'a verde, se-si aduca a-minte cã nu elu pórtá vin'a aceleia, ci cu totulu alti; pentru ace'a acelu poporu neci ar meritá se-lu condemnámu la una perpetua ignorantia si apatia catra binele seu si binele publicu, ci suntemu detori a repará ce am lenevitó éra nu a-lu eschide de la exerceria drepturiloru politice sub pretestu cã nu scié carte.

Indaru s'a redicatu si venerabilulu parinte romanu D. C. si a combatutu cu inascut'a-i arte oratorica, asemenarele ce le faceau fratii magiari, dicendu cã: omnis similitudo cladiat, néga cã s'ar affá poporu in tier'a nóstra asiá de diosu in cultura, catu se nu-si pricépa detorint'a sa catra binele si interesulu publicu, protes-

téza in contra espresiei si asemenarei cu poporu selbaticu, acestea-su preteste necompatibile cu demnitatea unei natii, ce si-aróga cã ar fi anteluptatori'a libertatei si egalitatei; candu e vorba de sarcinele cele ne mai suportabile, atunci banii lui, sudórea lui, nu e selbateca, sangele lui pre campulu bataliei pentru aperia-rea averei si a vietiei celoru avuti ca si a celoru seraci, si pentru intregitatea patriei, nu diceti cã e selbaticu.

Provocarea fratiloru magiari la constitutiunea Angliei, ca la unu modelu, e nenimerita, pentru cã desi ace'a póte avé multe bune pentru libertatile publice ale anglesiloru, precum credu cã si are, cãci altmintrele celebrulu scriitoriu francesu Montesquieu, nu o ar fi laudatu ata'a, in operele sale; credu inse si sum convinsu, cã déca ar traf astadi Montesquieu, ar mai incetá cu laudele; noi suntemu locuitori ai Panoniei, si nu ai Angliei, ce e bunu pentru anglesi, nu urméza se fia bunu si pentru poliglot'a Ungaria, ma din contra, póte fi de urmari nefericite.

Interesulu Ungariei asiá cum e ea, nu e a stabili de factori principali ai constitutiunei sistemulu de caste, ci cu totulu altulu; interesulu ei e a vedé de factori pre nationalitati, nu asiá cum sunt acum ignorate, ci indestulte si in armonia buna un'a cu alt'a; neci a face cercuri nóue de alegere pentru membrii tramitendi in comitetu, pentru cã asiá Ungari'a cu un'a poporatiune atatu de mista, va fi pururea patri'a discordiei, patri'a regresului si nu a progresului, gialusi'a si frecarile intre nationalitati neci odata nu vor incetá, interesulu patriei nóstre e, a-si alege fiacare nationalitate pre reprezentantii sei. —

Tóte aceste argumente aduse de membrii romani F. M. si D. C. spre spriginirea proieptulu romanu, au fostu indesiertu, pentru cã aristocrati'a si intielegint'a magiara, orbita de egoismulu privatu si de sentimentulu loru de suprematisare, in majoritate fiindu, au facutu ca proieptulu romanu se cada si se se primésca cel'a a comisiunei en bloc. Vident meliora probantque, tamen deteriora sequuntur. — Candu am vediutu pre membrii magiari plugari de facia, votandu cu domniiloru loru, nu am potutu face se nu-mi aducu aminte de cuvintele ilustrulu francesu Rousseau „On veut toujours son bien mais, on ne le voit pas toujours; jamais on ne corrompt le peuple, mais souvent on le trompe“ asiá dara comitatulu Crasnei va face representatiune la regimu ca diet'a, la nóua organizare a comitateloru se fia cu atentiune la proieptulu Crasnei referitoriu la consituirea comitetulu reprezentativu comitatense; sperámu tare, cã intieptii patriei se vor ferí a compromiteliberalismulu ce domnesce in Ungari'a!!?

Cu ocasiunea desbateriloru acestor'a, ne-am convinsu si mai tare despre ace'a ce crede-am si mai nainte, cumca opintirile cele mari a pseudo-democratiloru magiari sunt numai fantóme: magyar democratia kórúrele constituite prin mai multe urbi ale Ungariei, sunt numai curse, cu cari vreu se prinda pre adevératii si sincerii democerati ai natianiloru nemagiare; respectámu convictiunile lui Kossuth, Irányi si Szilágyi Virgil, le compatimimu inse déca credu in vitalitatea democratiei magiare. — Democratii magiari din Crasn'a, cari forméza cluburi pentru principulu democraticu, fiindu de facia la luptele romaniloru cu aristocrati'a, o parte dintre ei o au luat pre picioru, o parte tacea ca piticii; numai 1—2 dintre matadorii democratiei magiare, déca aredicá cuventu pentru proieptulu romanu, cadea cel'a a comisiunei; nu face inse nimica, si ast'a e bine, un'a nóua lectiune pentru romani!

A dou'a di, in 24. continuandu-se siédint'a, s'a cetitu operatulu comisiunei emise in urm'a rogarei motivate a membriloru romani pentru ceróetarea fondulu gimnasiulu inferioru din Simleu; dupa aretarea comisiunei, fondulu a-cestui gimnasiu se sue pana la 42 mii fl. v. a., deci dupa parerea comisiunei, acestu fondu fiindu in stare a sustiené profesorii necesari pentru unu gimnasiu inferióre, comitetulu a decisu a se face representatiune la ministeriulu de cultu, ca pre tómn'a venitória se se deschida, macar 1—2 clase, si in catu nu ar fi de ajunsu fondulu se se suplínésca de aiurea, de órace a-cestu gimnasiu si asiá nu a fostu ajutatu de tier'a neci odata, ci numai de catra privati. — Spre orientarea cetitoriuului am se adaugu cã acestu gimnasiu s'a aredicatu in 1826 prin staruint'a Eppiloru de la Oradea-mare, au contribuitu si Eppii romani fórté multu la elu, atatu in tim-

pii trecuti catu si cesti recinti, Bobu, Siulutiu, Alexi si Erdélyi, asemenea si poporulu romanu din Selagiu inca au datu atatu bani catu si la aredicarea edificiuului a ajutatu prin caratulu materialulu; gimnasiulu inse cu tóte aceste pórtá colore r. cath. si e sub stapanirea eppulu r. cath. dein Ardealu, vom vedé cum va fi de aci nainte.

Incheiu aceste litere cu espresieuna dorerei ce am sentitu pentru absentia de la sesiunea acést'a a mai multoru membri romani intieleginti, ii rogámu sinceru pre toti, specialmente pre cei ce sunt in apropiare fórté de resiedint'a comitatulu ca se lase comoditatea, au lucrurile private, candu e vorba de binele publicu déca nu ne ingrigimu noi romanii de interesele nóstre nationali, déca nu respectámu noi drepturile nóstre, cum potemu acceptá se le respecteze alti? se nu fimu indolenti Domniloru, indolint'a duce la apatia si acést'a la ruinare totale. Meletiu.

Din **Buteni** cu datulu 25 martiu ni se scrie intre altele: „Astadi s'a tienutu essamenu semestralu in scóla nóstra elementara. A fostu de fatia intréga intielegint'a romana din locu. Scolari erau 75. Resultatulu essamenului a fostu imbucuratoriu, si face onóre dlui investiatoriu Sim. Birdeanu. Starea scólei inse este mai putienu imbucuratória, cãci vedemu in ea tabule magiare, nemtiesci, si numai un'a romanésca cu „buchile“ spendiura tóta rupta pe unu parete. Conlocuitorii nostri de alte nationalitati radica scóli si le provedu cu tóte cele de lipsa, dar romanii facu inca putienu pentru luminarea generatiunei venitórie. Sunt 300 de copii capaci a umblá la scóla, si dintre acestia $\frac{3}{4}$ parti vagabundéza pe strate si numai $\frac{1}{4}$ cercetéza scóla.“ Rogámu pre dd. corespondintii ca in-si-intiandu-ne despre intemprati scolastice, se binevoiesca purure a insemná care este numerulu poporatiunei, care alu copiiloru capaci de scóla si care alu celor'a ce umblá la scóla, asidere diferint'a scolariloru dupa secesu. Numai cu acesce insemnári a mana potemu calculá proportiunea si dimensiunea progresulu ce-lu facemu.

Din **Temisora** cu datulu 15/28 martiu d. Curtius in serie intre altele: Astadi s'a tienutu parastasu pentru fie-iertatulu barbatu alu natiei Georgiu Popa, fostulu comite supremu alu comitatulu Aradu. Servitiulu funebrele l'a celebratu rss. protopopu Meletiu Dregheciu in baserica din suburbiulu Fabricu, asistatu de mai muli preoti. Au fostu de fatia multi cetateni si intieleginti de aici.

Din **Aradu** 28 mart. ni se scrie intre altele: „Astadi s'a tienutu parastasu pentru repausatulu Georgiu Popa cu solenitatea cuviinciosa precum s'a fostu otaritu mai nainte.“ Permittiendu-ne spatiulu vom reveni a vorbi despre acést'a solenitate.

Aprobandu-se statutele alumneale din Temisóra de catra naltulu Ministeriu a cultulu si investimentulu publicu, prin acést'a am a provocá pre compatriotii romani, ca joi dupa pasci adeca in 4/16 aprile a. c. demanét'a la 10 óre se comparedie aici spre subscrierea a-celor'asi statute in trei asemene eemplare, si spre substernerea de nou a acelor'a-si eemplare inaltulu Ministeriu.

Temisóra 18/39 martiu 1868.

Meletiu Dregheciu m/p.

Presied. prov. a comit. alumn.

Nr. 27/1868.

Onoratulu publicu romanu cu acést'a e invitatu la parastasu care pentru repausatulu binefacatoriu alu asociatiunei romane aradane, Iova Cresticiu, se va tiené in baserica gr. or. din Sira (Világos) in luna mortiloru, ce cade pe 8/20 aprile a. c.

Direptiunea asociatiunei nationale aradane pentru cultur'a poporulu romanu.

Mirone Romanu m. p.

direct. secund.

Georgiu Dringou m. p.

notariu substit.

Vienna, 2 aprile. *Burs'a* de sér'a de la 1 l. c. Imprumutele de statu cu 5% 53.60, —53.75. Obleg. desarcinarii de pamentu ung. 72.50, —73.—; transilv. 66.75 67.25; Ban temes. 70.75, —71.25; bucovin. 64.—, —65.—. Galbenulu 5.47 — 5.48; Napoleondori 9.23 9.24; Imper. rusesci 9.45, 9.50; Argintulu 113.——113.25.